

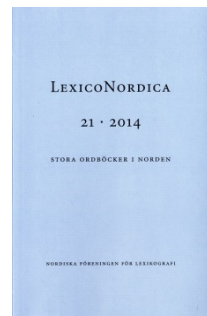
LexicoNordica

Titel: Stora ordböcker i Norden

Forfatter: Henrik Lorentzen & Emma Sköldberg

Kilde: LexicoNordica 21, 2014, s. 9-14

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive>

© LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Stora ordböcker i Norden

Henrik Lorentzen & Emma Sköldberg

Härmed presenterar Nordiska föreningen för lexikografi (NFL) det 21:a numret av tidskriften *LexicoNordica*. Som vanligt innehåller tidskriften en tematisk del. De tematiska bidragen bygger på föredrag som hölls vid *LexicoNordica*-symposiet i januari 2014 på Lysebu konferenshotell i Oslo. Vidare innehåller numret en icke-tematisk del, en del med recensioner samt ett avsnitt, författat av föreningens nuvarande ordförande Henrik Hovmark, med information om nästa NFL-konferens, den 13:e i ordningen. Konferensen äger rum i Köpenhamn i slutet av maj 2015. Så till sist, längst bak i boken, tillhandahålls upplysningar om tidskriften och anvisningar till blivande skribenter.

Som framgår av rubriken är årets tema stora ordböcker i Norden. Ordet ”stor” kan i det givna sammanhanget tolkas på olika sätt. En ordbok kan givetvis vara grandios till sitt yttre. Vidare kan en ordbok vara stor genom att den är inflytelserik hos användarna, har stark folklig ställning eller betraktas stå för den allmänt vedertagna normen när det gäller ordförrådet. Men en stor ordbok kan också vara banbrytande i något avseende – antingen i sin samtid eller för senare arbeten. Som redan antytts kan det röra sig om en modern ordbok – såväl en tryckt som en elektronisk – men likaväl om ett äldre verk som haft stor betydelse för, just i detta fall, nordiska länders nationsbygge.

De tematiska bidragen är nio till antalet. Ett av dessa, som författats av Lennart Larsson, rör en riktigt omfattande ordbok, *Svenska Akademiens ordbok* (SAOB 1893–), som hittills kommit ut i 36 volymer. I sin artikel visar Larsson hur ordboken varierat i omfång och ambitionsnivå under de mer än 100 år som den har

givits ut. Ett annat omfångsrikt verk som lyfts fram är *Norsk Ordbok. Ordbok over det norske folkemålet og det nynorske skriftmålet* (1966–). Närmare bestämt diskuterar Christian-Emil S. Ore och Åse Wetås hur denna i första hand tryckta dokumentationsordbok kan vidareutvecklas som digital resurs och hur man kan öka dess bruksvärde bland nya användare i framtiden. Vidare presenterar Jón Hilmar Jónsson en omfattande relationsbaserad isländsk ordboksbas. Författaren ger bl.a. en översikt över utvecklingen av detta betydande arbete, hur enskilda komponenter i ordboksbasen är relaterade till varandra och hur de samspelar i en nätbaserad ordbok.

Ännu en välkänd ordbok som belyses i tidskriftens tematiska del är *Tanums store rettskrivningsordbok*. Det pågående arbetet med en ny utgåva av denna ordbok, som kan betraktas som standardreferensen – eller ”facit” – för bokmål, presenteras av Øystein Eek och Boye Wangensteen. Den svenska motsvarigheten till detta norska verk är *Svenska Akademiens ordlista*, SAOL. I sitt bidrag ger Sven-Göran Malmgren en kort historik över SAOL och hur ordlistan har sett ut under de 140 år som den har kommit ut. Han redogör också för de principiella nyheter som kommer att införas i en kommande fjortonde upplagan av boken.

Samtliga verk som nämnts är enspråkiga ordböcker men givetvis finns det också tongivande tvåspråkiga ordböcker i Norden. Bland dessa återfinns Blinkenberg och Høybyes *Dansk-Fransk* och *Fransk-Dansk Ordbog*. I sitt bidrag kastar Lene Schøsler bl.a. ljus på de lexikografiska principer som kännetecknar verken och diskuterar några av de svårigheter som dykt upp i samband med överföringen av innehållet i de tryckta ordböckerna till en elektronisk plattform.

Klaas Ruppel och Caroline Sandström tar i sin artikel ett större grepp och granskar ett flertal större finska ordböcker i ett historiskt perspektiv. Tidsmässigt tecknar de en linje från 1600–1700-talen då de första finska ordböckerna uppstod till den utgivningssituation

som råder i Finland idag. Ännu ett bidrag av historisk karaktär är författat av Marita Akhøj Nielsen som i sin artikel uppmärksammar Mathias Moths 1600-talsordbok. Tidigare förelåg den bara som manuskript, men sedan 2013 är den också tillgänglig online. I sitt bidrag visar Akhøj Nielsen konkret på det stora inflytande som Moths ordbok haft på senare danska ordböcker.

Men lika väl som man ser bakåt är det, ur ett nordiskt lexicografiskt perspektiv, viktigt att fundera över behovet av stora ordböcker i framtiden. Detta gör Arnfinn Muruvik Vonen i sitt ordbokspolitiska bidrag som tar utgångspunkt i norska förhållanden. Framför allt berör han två stora ordboksprojekt, dels det nästan avslutade *Norsk Ordbok 2014*, dels *Bokmålets og riksmålets ordbokverk*, som fortfarande befinner sig på planeringsstadiet.

Som redan antytts innehåller *LexicoNordica* 21 också tre icke-tematiska bidrag. Inledningsvis är det Margrethe Heidemann Andersens, Jørgen Nørby Jensens och Anita Ågerup Jervelunds kommentar till Sven Tarps recension av den senaste utgåvan av *Retskrivningsordbogen*. Tarps kritiska granskning av ordboken publicerades i förra numret av tidskriften. Vidare har Jan Engh skrivit en artikel som, i kontrast till de verk som behandlas i temadelen, rör små ordböcker. Som utgångspunkt för resonemangen tjänar en portugisisk-norsk-portugisisk fickordbok. Avslutningsvis återfinns en artikel av Louise Holmer och Emma Sköldberg som gäller ordboksappar, i synnerhet fyra danska sådana som utarbetats vid Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.

Precis som i tidigare nummer har vetenskapliga recensioner en viktig plats i tidskriften. I detta nummer granskar Anna Helga Hannesdóttir en internationell samlingsvolym som rör såväl metalexikografiska frågeställningar som olika verk och projekt. Jon Helgason ser närmare på en nyutkommen textkritisk utgåva av C.J.L. Almqvists ordboksfragment från 1840-talet. Fragmentet, som har betraktats som banbrytande inom svensk lexikografi, innehåller, bortsett från en läsvärd inledning, standardsvenska ord,

dialektala ord och ortnamn. Vidare tittar Henrik Hovmark närmare på nätutgåvan av ovan nämnda *Norsk Ordbok*, som i skrivande stund täcker avsnittet *i-tåvrrut*. Bland annat diskuterar han ordbokssajtens uppbyggnad och design och vilka sökmöjligheter som den erbjuder. Hans Landqvist undersöker i sin tur en i lexikografiska sammanhang förhållandevis okänd digital resurs, *Svenskt översättarlexikon*, som är ett gott stöd för den som söker kunskap om översättare till svenska från äldsta tid till idag. Caroline Sandström granskar en nyskriven svensk dialektordbok i tryckt format. Närmare bestämt redogör den för det talspråkliga ordförrådet hos skånsk landsbygdsbefolkning i slutet av 1800-talet och första hälften av 1900-talet. I denna del recenserar också Rune Svarverud den första upplagan av en kinesisk-svensk ordbok, den första av sitt slag. Ordboken finns i såväl tryckt format som i form av en app. Avslutningsvis synar Lars S. Vikør en omfattningsrik norsk etymologisk ordbok som bryter på traditionen på så sätt att den faktiskt är tematiskt ordnad. Sammanfattningsvis är det både intressant och inspirerande att få en inblick i mångfalden av lexikografiska verk som presenterats på senare tid.

Den avslutande delen av boken rör som sagt själva tidskriften och dess redaktion, som liksom tidigare består av två huvudredaktörer, Henrik Lorentzen (Danmark) och Emma Sköldberg (Sverige) och fem landsredaktörer från de olika nordiska länderna: Christian Becker-Christensen (dansk redaktör), Sturla Berg-Olsen (norsk redaktör), Annika Karlholm (svensk redaktör), Mariann Skog-Södersved (finsk redaktör) samt Ásta Svavarsdóttir (isländsk redaktör). Redaktionen har beslutat att de närmaste symposierna ska behandla följande teman:

2015: Språkliga varieteter i nordiska ordboksresurser

2016: Nordiska ordböcker och pedagogik

Förslag på möjliga föredragshållare – och framtida *LexicoNordica*-teman – tas tacksamt emot av redaktionsmedlemmarna.

Avslutningsvis vill vi rikta ett stort tack till landsredaktörerna för goda insatser och ett väl fungerande lagarbete under det gångna året. Vidare tackar vi Rikke E. Hauge för ovärderlig hjälp i samband med symposiet på Lysebu i januari 2014. Vi är också mycket tacksamma för det noggranna arbete som Laurids Kristian Fahl har lagt ner vid sättningen av *LexicoNordica* och hans insatser i samband med distributionen av detta nummer. Vi vill även tacka Fondet for dansk-norsk samarbeid, som ännu en gång gjort det möjligt att genomföra symposiet till ett förmånligt pris, och Nordplus Nordiska språk, som beviljat ekonomiskt stöd till såväl symposium som till tryckning av tidskriften. Givetvis vill vi också tacka NFL:s styrelse för vårt goda samarbete under det år som gått.

Litteratur

- Blinkenberg, Andreas & Poul Høybye (1991): *Dansk-fransk ordbog I-II*, 4. reviderede udgave. Ved Jens Rasmussen et al. København: Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck.
- Blinkenberg, Andreas & Poul Høybye (1997): *Fransk-dansk ordbog*. 3. reviderede udgave. Ved Jens Rasmussen et al. København: Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck.
- NO = *Norsk Ordbok. Ordbok over det norske folkemålet og det nynorske skriftmålet*. (1966–). Oslo: Det Norske Samlaget.
- SAOB = *Ordbok över svenska språket utgiven av Svenska Akademien (Svenska Akademiens ordbok)*. (1893–). Lund: Gleerups förlag.
- SAOL = *Svenska Akademiens ordlista*. (2006). 13:e upplagan. Stockholm: Norstedts.

Tanums store rettskrivningsordbok (2005) 9. utgave. Boye Wangensteen (red.). Oslo: Kunnskapsforlaget.

Henrik Lorentzen
seniorredaktør
Det Danske Sprog- og
Litteraturselskab
Christians Brygge 1
DK-1219 København K
hl@dsl.dk

Emma Sköldberg
universitetslektor, docent
Institutionen för svenska språket
Göteborgs universitet
Box 200
SE-405 30 Göteborg
emma.skoeldberg@svenska.gu.se